

MAJESTELERİNİN SADIK ASKERLERİ: ÇANAKKALE CEPHESİ'NDE BÜYÜK BRİTANYA'YA BAĞLI BİRLİKLER*

RESUL BABAOĞLU**

ÖZ

I. Dünya Savaşı'nın en kanlı safhasını teşkil eden Çanakkale Cephesi'nin savaş tarihi açısından yol açtığı sonuçlar yerli ve yabancı birçok araştırmaya konu olmuştur. Görünürde İtilaf ve İttifak blokları arasında cereyan eden Çanakkale Cephesi'nin XX. yüzyılda yeni bir görünüm kazanan ulusçu ve bağımsızlıkçı hareketlere ilham kaynağı olduğu gerçeği ise tarih araştırmalarında genellikle göz ardı edilen bir husustur. İngiliz kolonilerinden temin edilen Avustralya ve Yeni Zelandalı askerlerin oluşturdukları ANZAC ordusu, İrlandalı askerlerden kurulan 10. Tümen ve İskoç birliklerinden oluşan 52. Piyade Tümeni Çanakkale Cephesi'nde çok kötü şartlar altında gerçekleşen muharebelerde verilen görevleri yapmışlardır. Sözü edilen İngiltere'ye bağlı birlikleri I. Dünya Savaşı'ndaki diğer cephelerde olduğu gibi Çanakkale Cephesi'nde de motive eden hususlar; İngiliz Kraliyeti'ne karşı duyulan sadakat bağları, dinsel sorumluluklar ve siyasi ilişkiler şeklinde sıralanabilir. Savaşın başlarında çok yoğun duygularla motive olabilen askeri birlikler ve kolonilerdeki kamuoyu, cephede ağır kayıplar verilmesinden sonra derin endişelere sürüklenmiştir. Cephede verilen bu ağır kayıplar ve askerlerin içinde bulunduğu kötü koşullar dönemin en etkili kitle iletişim aracı olan yazılı basın aracılığıyla ilgili koloni toplumlarına iletilmiştir. Bu çalışmada ağırlıklı olarak

* Bu makalede Etik Kurul kararı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. / There is no study that would require Ethical Committee approval in this article.

Bu çalışma, 7-10 Aralık 2016 tarihleri arasında Türk Tarih Kurumu ve Akdeniz Üniversitesi iş birliği ile Antalya'da düzenlenen **Uluslararası I. Dünya Savaşı Sempozyumu (Türk-İngiliz Penceresi)**'nda sunulmuş olan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

** Doç. Dr., Siirt Üniversitesi, Siirt/TÜRKİYE, babaogluresul@hotmail.com
ORCID: : 0000-0002-8726-904X

koloni birliklerinin Çanakkale Cephesi'ndeki faaliyetlerinin kendi kamuoylarında nasıl takip edildiği ve hangi duyguları uyandırdığı hususu üzerinde durulmuştur. Çanakkale Cephesi'nde muharebelerin sürdüğü dönemde İngiliz yönetiminde olan koloni devletlerinde yayınlanan gazete koleksiyonları üzerinde tarama yapılarak elde edilen verilerin araştırma ve monografi eserleriyle karşılaştırılmasının, bu çalışmanın temel hipotezini oluşturan İngiliz kolonilerinde savaş ve uluslaşma arasındaki bağı ortaya koyabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kolonizasyon, Birleşik Krallık, I. Dünya Savaşı, Çanakkale Cephesi, Ulusçuluk.

LOYAL SOLDIERS OF HER MAJESTY: GREAT BRITAIN TROOPS IN GALLIPOLI FRONT

ABSTRACT

The consequences of Gallipoli Front, which is the bloodiest phase of World War I have been the subject of many national and international researches. The fact that Gallipoli front has been a source of inspiration for the nationalist and independence movement getting a new look in the 20th century is an issue that is often ignored in historical researches. ANZAC army formed by the troops of Australia and New Zealand obtained from the British colonies, 10th division including Irish soldiers and 52th infantry division consisting of Scottish troops carried out the duties given in the battles that took place under very bad conditions of Gallipoli front. Considerations that motivate the aforesaid British regiments in Gallipoli Front as in other fronts of World War I can be listed as fidelity bonds for the British Royal Family, religious responsibilities and political relations. The troops and the general public in colonies that may be motivated by intense feelings too early in the war drifted into deep concern after suffering heavy casualties in the front. These heavy losses suffered in the front and the aggravated and poor conditions which the soldiers were in have been forwarded to the related colonial societies through the written press which was the most effective means of mass communication of that period. In this study, it is mainly focused on the issues of how the activities of colony unions in Gallipoli front were followed by their own media and which emotions it aroused. It has been thought that the data obtained by scanning the newspaper collections published in the colonial state under the administration of British and comparing them with the research and monographs works may demonstrate the link between war and nation-building in the British colony which is the underlying hypothesis of this study.

Keywords: Colonization, United Kingdom, World War I, Gallipoli Front, Nationalism.

GİRİŞ

Koloni sözcüğü, belirli sınırlara, kendi idari düzenlemelerine sahip olan ve egemenliği bu sınırlara coğrafi olarak uzak olan başka bir devlete ait olan topraklar şeklinde tanımlanmaktadır¹. Büyük devletlerin, sahip olduğu koloni topraklarından ticaret olanağı ve hammadde gibi kazanımlar elde etmelerinin akla ilk olarak sömürgecilik kavramını getirmesine karşın, koloni sözcüğü daha geniş bir anlama sahiptir. Genellikle toprakları üzerinde yaşayan insanların ezici çoğunluğu bir ana vatana kan bağı ile bağlı oldukları, ancak oraya göç etme gibi bir amaç içerisinde olmayan bu insanların sürekli olarak yaşamlarını ana vatana uzak olan topraklarda sürdürdükleri siyasi olarak bağımlı, ancak idari açıdan özerk yapılar şeklinde tanımlanmaktadır². Bu çalışmada koloni kavramı, sömürgecilik olgusundan bağımsız bir zeminde ele alınmış ve çoğunluğunu İngiliz kökenli toplumların oluşturduğu bölgelere yer verilmeye çalışılmıştır.

XIII. yy'ın başlarından itibaren ticaret filoları sayesinde sömürgecilik ile tanışan İngiltere'nin deniz aşırı bir imparatorluk haline gelmesi VII. Henry'nin hükümrانlığı döneminde başlattığı merkantilist siyaset sayesinde mümkün olmuştur³. Bu yüzyılda İngiltere Krallığı, elinde bulundurduğu Karayip Adaları, İrlanda, Kuzey Amerika'daki koloniler ve Adaya bağlı diğer kolonilerle beraber Büyük Britanya ya da Birleşik Krallık olarak adlandırılmıştır⁴. Politik bir terim olarak Birleşik Krallık, "İngiliz" tanımlamasından daha geniş manada Britanyalı (British) kimliğinde bütün koloni halklarını içine alan bir sistem olarak kabul edilmektedir⁵.

İngiltere'nin erken dönem kolonizasyon politikası işgal ve sömürge tekel-leri üzerine kuruluyken 18. yy'dan itibaren bu siyaset ticaret ve serbest ekonomi temelli bir çizgide seyretmiştir. Bu politika değişiminin bir nedeni Amerikan Devrimi ve bağımsızlık savaşından sonra koloni topraklarında yaşanan kayıplar ise diğer bir nedeni de hızlı bir endüstrileşme yaşanan İngiltere'de

¹ G. R. Berridge-Alan James, **A Dictionary of Diplomacy**, Palgrave&Macmillan, New York 2003, s.41.

² Hugh Edward Egerton M.A., **A Short History of the British Colonial Policy**, Methuen&CO. London (t.y.), s.8; John Gillingham, "The Beginings of English Emperyalism", **Journal of Historical Sociology**, 5, (1992), ss.392-409.

³ H. Clive Barnard, **The Expansion of the Anglo-Saxson Nations, A Short History of the British Empire and the United States**, A.&C. Black LTD, London 1920, s.2.

⁴ C.H. Firth, "The British Empire", **Scottish Historical Review**, Vol. 15, (1918), ss.185-189.

⁵ David Armitage, **The Ideological Origins of the British Empire**, Cambridge University Press, Cambridge 2004, s.9.

hammadde ihtiyacındaki hızlı yükseliş olmuştur⁶. Bununla beraber İngiltere sözü edilen dönemde diğer Avrupalı devletlerin deniz ticaretindeki rekabetiyle karşı karşıya kalmıştır⁷. Ancak İngiltere'nin farklı dönemlerde uyguladığı koloni siyasetinin görünümünde bazı değişiklikler belirse de, XIX. yy'a kadar Kıta Avrupasının diğer devletlerinde olduğu gibi sömürgecilik her zaman için değişmez bir temel karaktere sahip olmuştur. Bu çerçevede genel olarak koloniler hammadde temin edilen ve üretilen malların satıldığı bir pazar şeklinde görülmüştür. İngiltere açısından bakıldığında sömürge topraklarında yaşayan insanların İngiliz kanı taşıdıkları ve Büyük Britanya'nın uzak parçaları olduklarına ilişkin algı ve bu temeldeki siyaset XIX. yy'da belirginleşmeye başlamıştır⁸. Bu dönemden itibaren koloniler ve Britanya halkları arasında; *üzerinde güneş batmayan imparatorluk* mottosuyla ifadesini bulan folklorik bağlar kurulmaya çalışılmıştır⁹.

Birleşik Krallık ve kolonileri arasındaki yeni siyasetin ruhu beraberinde yeni sorumlulukları da getiriyordu. Kolonilerin anavatanla amaç, ülkü birliği ve vatansever duygular içerisinde oldukları bu durumda Britanya'nın emperyal bir genişleme politikasını sürdüreceği ile ilgili endişeler ortaya çıkmıştır. 1887'de Londra'da toplanan Koloni Konferansı'nda (Colonial Conference) masaya yatırılan bu endişeler karşısında federalizm düşüncesi ortaya atıldıysa da Lord Salisbury'nin önerilen modelin mevcut sorunlara çare olmayacağı gerekçesiyle karşı durması üzerine bu teklif rafa kaldırılmıştır. Britanya ile koloniler arasındaki ilişki biçimini düzenleyen bir diğer gelişme olan Ottawa Konferansı'nda (1894) koloni yönetimleri kendi kendini yöneten özerk yapılar statüsü kazanırken karar alma süreçlerinde İngiliz temsilcilerinin de etki sahibi oldukları idari bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu konferansların her ikisinde de koloniler ile ana vatan arasında olumlu ilişkilerin kurulması sağlanmış, ticari olarak da yeni imkânlar yaratılmıştır¹⁰.

⁶ Egerton, *a.g.e.*, s.4.

⁷ J.A. Williamson, *The Life and Growth of the British Empire*, Clarendon Press Oxford 1940, s.7. XII. yy'dan itibaren deniz ticaretindeki rekabet Hollanda, Almanya, Rusya, Fransa ve İngiltere arasında yaşanmıştır. Percy R. Salmon F.R.P.S., *The Story of Our Empire*, The Riverside Press Limited, Edinburg 1920, s.11.

⁸ Egerton, *a.g.e.*, s.6.

⁹ Sadhana Naithani, *The Story-Time of the British Empire, Colonial and Postcolonial Folkloristics*, University Press of Mississippi, Jackson 2010, s.IX.

¹⁰ Egerton, *a.g.e.*, s.455; J.C.H. James, "Modes of Legislation in the British Colonies: Western Australia", *Journal of Society of Comparative Legislation*, Vol. 1, No. 1 (Mar., 1899), ss.70-74.

I. XX. yy'ın Başlarında İngiltere'nin Kolonizasyon Politikası

Daha önceki dönemlerde Birleşik Krallık ile koloni yönetimleri arasındaki ilişkiler ticaret ve idari alandaki sorunlar etrafında düğümlenirken XIX. yy'ın sonlarından itibaren savunma konusu bu ilişkilerde ön plana çıkan temel husus olmuştur. Koloni temsilcileriyle 1897'de üçüncü kez toplanan konferansta savunma konusu gündeme gelmiş ve koloni temsilcileri kendi savunma birliklerini oluşturmada karar kılmışlardır¹¹. Ancak Güney Afrika'da çıkan iç savaşa hiçbir dış müdahalenin yapılmamasının doğurduğu yıkım nedeniyle bu konu tekrar gündeme gelmiştir. 1902'de patlak veren Boer Savaşı sırasında toplanan dördüncü konferansta Yeni Zelanda Başbakanı bütün kolonilerin Kraliyet İhtiyat Birliği (Imperial Reserve Force) adı altında ortak savunma amacına yönelik bir oluşuma gitmeleri gerektiğini ortaya atmıştır. Bu tartışmalardan sonra Birleşik Krallık'ın savunma teşkilatında önemli değişikliklere gidilmiştir. Yapılan düzenlemeler kapsamında Savaş Bakanlığı (British War Office) kurulmuş ve bunu savunma birliklerinin organizasyonu için Genelkurmay Başkanlığı'nın (General Staff) kuruluşu takip etmiştir. 1907 yılındaki konferansta ise Kraliyet Savunma Komitesi (Imperial Defence Committee) temelinde kolonilerin temsiliyeti sağlanmıştır¹².

Böylelikle Birinci Dünya Savaşı öncesinde Birleşik Krallık ile koloni yönetimleri arasındaki siyasi ilişkilere belli bir standart ve kesinlik kazandırılmıştır. XX. yy'ın başındaki bu gelişmelerle koloniler küçük idari yapılar şeklindeki görünümünden kolektif yapılara doğru bir evrim geçirmiştir¹³. Bu kararların alınmasında 1895-1903 yıllarında Sömürgeler Bakanı olarak görev yapan Joseph Chamberlain'ın görüşleri etkili olmuştur. Chamberlain; Britanya ile koloniler arasında yabancı devletlere karşı ticari konularda uyum ve iş birliğinin sağlanabilmesi için kolonilerin yönetimi konusunda dağınıklığı önleyen yeni kararlar alınması gerektiğini düşünmüştür¹⁴. Temel sorunların masaya yatırıldığı 1887'de başlatılan konferanslar dizisinde alınan kararlar, Londra'daki İngiltere hükümeti ile koloni yönetimlerinin dış ilişkiler, ticaret ve savunma gibi alanlarda eşgüdüm ve iş birliği olanağı sağlamıştır¹⁵.

¹¹ Salmon, a.g.e., s.272.

¹² A.g.e., s.273.

¹³ Williamson, a.g.e., s.27.

¹⁴ A.g.e., s.228

¹⁵ Sir Cecil J.B. Hurst, "The British Empire as a Political Unit", içinde, **Great Britain and the Dominions**, University of Chicago Press, Chicago&Illionis 1928, s.34.

1911 yılında toplanan başka bir konferansta ise İngiltere Başbakanı'nın girişimiyle bazı hayati konularda koloni temsilcilerinin karar alma süreçlerine katılımı kısıtlanmıştır. Buna göre; savaş ve barış ilanı, uluslararası antlaşmaların imzalanması ve dış politikanın belirlenmesi gibi konularda kolonilerin etkisi ortadan kaldırılmıştır¹⁶.

Daha önceleri koloniler ile ilgili işler Dışişleri Bakanlığı (Foreign Office) tarafından yürütülürken yüzyılın başlarında bu görev Sömürge Bakanlığı'na (Colonial Office) devredilmiştir. 1914 yılına gelindiğinde Birleşik Krallık dokuz milyon kilometre kare genişliğinde yaşayan topraklar üzerinde 57 milyonluk nüfusa sahip olmuştur¹⁷. Bu yüzyılda İngiltere'nin dış siyasetine bakıldığında ilk göze çarpan husus; Almanya ve Rusya ile içine girilen müttefik rekabetin yeni ittifaklar ve kolonilerin desteğini arama zaruretinin ortaya çıkarmış olmasıdır¹⁸. Avrupalı sömürgeci devletlerin Uzak Doğu ve Akdeniz'deki faaliyetlerinin yoğunlaşmaya başlamasıyla I. Dünya Savaşı'nın eşliğinde İngiltere'nin yeni politika arayışlarına gitmesi, kolonilerin savunma ve iş birliği alanlarındaki işlevini her zamankinden daha önemli hale getirmiştir.

II. I. Dünya Savaşı'nın Başlaması ve İngiltere'nin İç Propaganda Çalışmaları

Devletler, propaganda ve siyasal iletişim faaliyetlerinde genel olarak mitlerin kullanılması yoluna gitmektedirler. Bu sayede kitleler arasında ortak bir kavramsal dil yaratılması sağlanmış olur ve propagandanın hedefini oluşturan insanlar arasındaki anlaşmazlıklar ortadan kaldırılır¹⁹. Propaganda faaliyetleri, neredeyse insanlık tarihiyle yaşatılabilecek kadar eski olmakla birlikte, özellikle I. Dünya Savaşı esnasında bütün devletlerin etkin bir şekilde kullandıkları bir mücadele yöntemi olmuştur. İngiltere, savaş başlar başlamaz 1914 Ağustos'unda kurmuş olduğu Wellington House ve 1916 yılında da Dışişleri Bakanlığı'na bağlı oluşturduğu Enformasyon Dairesi yoluyla

¹⁶ Hurst, a.g.e., s.33.

¹⁷ Stephen Constantine, **The Making of British Colonial Development Policy 1914-1940**, Frank Class, London 2005, s.8.

¹⁸ Graham D. Goodlad, **British Foreign and Imperial Policy, 1865-1919**, Routledge, London&New York 2005, s.60.

¹⁹ Nicholas O'Shaughnessy, "Persuasion, Myth and Propaganda", **Journal of Political Marketing**, Vol. 3, No. 3, (2004) s.88.

rakip devletler üzerinde üstünlük kurmanın yollarını aramıştır²⁰. Bu faaliyetlerin en önemli ayağını hiç şüphesiz yazılı basın organları oluşturmuştur²¹. Birleşik Krallık'a bağlı koloniler üzerindeki propaganda faaliyetlerinde ise karşımıza çıkan etkili araçlardan biri ise eğitimidir. Propagandanın tanımında da vurgulanan mit olgusunun yaratılmasında ve ortak bir geçmiş/gelecek tasavvurunun güçlendirilmesinde oldukça etkili olan eğitim, İngiltere'nin kolonilerde başvurduğu temel araçlardan biri olmuştur. Kültürel emperyalizm boyutlarına taşındığı için çoğu zaman eleştiri konusu olan bu durum, I. Dünya Savaşı'nda kolonilerin hareket şeklini belirleyen temel etkenlerden biri olmuştur²².

Kolonilere yönelik Britanyalı (British/Britons) fikrini aşıl原因an eğitim kurumları ve basın organları sayesinde Birleşik Krallık'a bağlı birliklere asker toplamak kolaylaşmıştır²³.

Wellington House tarafından savaş sırasında yürütülen propaganda faaliyetlerine zaman zaman milliyetçi organizasyonlar da destek vermişlerdir. Ancak genellikle uzman istihbaratçıların dâhil oldukları faaliyetler İngiliz Parlamentosunun bilgisi dâhilinde olmamıştır²⁴. Propaganda amaçlı oluşturulan diğer bir kuruluş Neutral Press Committee de daha ziyade tarafsız ülkeler üzerinde basın yoluyla faaliyet yürütmüştür. Başkanlığında getirilen ve Whitehall House'da kendisine ofis tahsis edilen Daily Chronicle gazetesi yardımcı editörü G.H. Mair İngiltere'nin savaş sırasındaki politikalarının yabancı devletlerde ne şekilde algılandığını tespit etmiştir. Telgraf yoluyla haber paylaşımının sağlanması ve yabancı gazetelerden özet haberlerin merkeze aktarılması bu teşkilatın temel işlevleri arasındaydı²⁵. Neutral Press Committee

²⁰ Servet Avşar, **Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz Propagandası**, Kim Yayınları Ankara 2004, s.12.

²¹ I. Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin müttefik ve tarafsız devletler üzerinde yürüttüğü propaganda faaliyetleri için bk. M.L. Slanders, **Official British Propaganda in Allied and Neutral Countries During the First World War With Special Reference to Organisation and Methods**, M.Phil. thesis, London 1972; James Duane Squires, **British Propaganda at Home and in the United States From 1914 to 1917**, Cambridge 1935.

²² Clive Whitehead, "The Concept of British Education Policy in the Colonies 1850-1960", **Journal of Educational Administration and History**, Vol. 39, No.2, (2007), s.161-173.

²³ Jacqueline Jenkinson, "All in the Same Uniform? The Participation of Black Colonial Residents in the British Armed Forces in the First World War", **The Journal of Imperial and Commonwealth History**, Vol. 40, No. 2, (2012), ss.207-230.

²⁴ M.L. Slanders, "Wellington House and British Propaganda During the First World War", **The Historical Journal**, Vol. 18, No. 1 (Mar., 1975), s.120.

²⁵ Slanders, "Wellington House and British Propaganda During the First World War", s.122.

savaşın sonlarına kadar varlığını sürdürmüştür. 1918 senesinden itibaren bu teşkilatın bütün faaliyetleri yeni kurulan Enformasyon Bakanlığı'na devredilmiştir (Ministry of Information). Böylelikle, cephe alanları, yabancı devletler ve ülke topraklarındaki propaganda faaliyetlerinin tamamı bu bakanlığa hasredilmiştir²⁶. Basın organları yeni propaganda bürokrasisinin vazgeçilmez aracı olmaya devam etmiştir. Bu dönemde Lord Baverbrook (Daily Express), Lord Northcliffe (The Times), Lord Rothermere (The Daily Telegraph) gibi “basın mafyası” (press gang) olarak bilinen isimler propaganda faaliyetlerinin içinde olmuşlardır²⁷.

Birinci Dünya Savaşı bir anlamda propaganda savaşı haline gelmiştir. Büyük devletler, savaş süresince birbirlerinin propaganda araçlarını alt edebilmenin yollarını aramışlardır. Savaşın başlarında Almanya'nın Transatlantik hatlarının İngilizler tarafından kesilmesi bu faaliyetlerden sadece biriydi. İngiltere'nin savaş propagandasının yürütüldüğü kurumlardan biri de Reuters haber ajansıydı. Özellikle kolonilerde yayınlanan gazetelere haber sağlayan bu ajans genellikle devlet yetkililerinin etkisi altındaydı. Avustralya'daki United Cable Service ve Yeni Zelanda'daki United Press Association gibi diğer kolonilerdeki haber ajansları da savaş sırasında Reuters 'la iş birliği halindeydiler²⁸.

Savaşın ilk yılından itibaren koloniler gerek propaganda araçlarının etkisiyle gerekse de tarihten gelen bağımlık duygusundan hareketle gelişen olayların akışı içerisinde İngiltere'nin yanında yer almışlardır²⁹. Savaş boyunca Kanada yarım milyon, Avustralya ve Yeni Zelanda yarım milyon, Hindistan ise bir milyon asker ile İngiliz birliklerine destek vermişlerdir³⁰.

Ağustos ayından itibaren İngiltere'de yayınlanan gazetelerde savaş haberleri baş sırayı alıyordu. Almanya'ya karşı savaş ilan edildiği haberleri savaş karşıtı gösterilerin yer aldığı sütunların hemen yanında veriliyordu. Ba-

²⁶ Slanders, “Wellington House and British Propaganda During the First World War”, s.127. Ministry of Information'un başvurduğu propaganda araçlarının bir diğerini de resmi filmler oluşturuyordu. Bk. Nicholas Reeves, “Film Propaganda and Its Audience: The Example of Britain's Official Films During the First World War”, **Journal of Contemporary History**, Vol. 18, No. 3, (Jul., 1983), ss.463-494.

²⁷ Slanders, “Wellington House and British Propaganda During the First World War”, s.128.

²⁸ Peter Putnis&Kerry McCallum, “Reuters, Propaganda-Inspired News, and the Australian Press During the First World War”, **Media History**, Vol. 19, No. 3, (2013), s.285.

²⁹ W.E. Wimmnett, **British Colonial Empire**, George Allen&Unwin Ltd, London 1949, s.11.

³⁰ Williamson, **a.g.e.**, s.30.

sında yer alan haberlerde verilmek istenen mesaj savaş ilanının Almanya'nın agresif tutumuna bir cevap şeklinde anlaşılması gerektiğiydi. Öte yandan Kraliyet tarafından yayınlanan uzun mesajda, Birleşik Krallığa bağlı bütün topraklarda yaşayanların bu savaşa dâhil olmaları gerektiği ifade edilerek asıl davanın özgürlük olduğu vurgulanmıştır. Bununla beraber kolonilere yönelik kullanılan ifadelerde de son günlerde koloni yönetimleri tarafından gönderilen destek mesajlarının bütün bir memnuniyet uyandırdığına yer verilmiştir³¹. Savaş ile ilgili haberlerin en dikkat çeken yönü vatandaşlara yönelik duygusal mesajlar içermesiydi. Birleşik Krallık'ta yaşayan bütün ev sahiplerinin pencerelerine İngiliz bayrağı asmalarının istenmesi kitle mobilizasyonuna yönelik kampanyanın bir parçasını oluşturmuştur³².

Savaşın ilk yıllarında cephelerin henüz genişlememiş olmasına rağmen basında denizaşırı kolonilerin desteğini elde etmeye yönelik bazı yorumlar yer almıştır. Buna göre ilerleyen zamanlarda savaşın Avustralya kıyılarına kadar yayılabileceği gerekçesiyle söz konusu kıyılarda önlem alınması istenmiş ve İngiltere ile iş birliği halinde bulunulması istenmiştir³³. Tıpkı bu haber gibi; "Ne için savaşıyoruz?" başlıklı bir haber kolonilerde yaşayan insanlara dönük mesajlar içeriyordu. Buna göre; Güney Afrika'daki Boer Savaşı'nda İngiltere'nin uzak bir bölgede olmasına rağmen ne işi vardysa, bugün de koloniler İngiltere'nin yardımına koşmalıydılar. Barış zamanındaki kardeşlik ve iş birliğinin savaş zamanında da yaşanması gerektiğinin vurgulandığı haberde bu gelişmenin yeni ortaklıklara imkân sağlayacağına yer verilmiştir³⁴.

Ağustos ayında koloni birlikleri kumandanı olarak Lord Roberts'in atandığı bildirilmiş, daha sonra G.H. Perley başkanlığında Westminster Palace Hotel'de Kanadalı ve Yeni Zelandalı yetkililerle bir dizi toplantı yapılmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde bu kolonilerin savaşta İngiltere'nin yanında yer alma konusunda son derece istekli oldukları rapor edilmiştir³⁵. İngiltere Başbakanı Asquith'in Avam Kamarası'nda verdiği bilgilere göre savaşın başlamasının üzerinden üç hafta geçmesine rağmen 439.000 kişi silahaltına alınmış, ancak kolonilerle beraber bu sayının 1.200.000 kişiye yükselebileceği tahmin edilmiştir. Bu bilginin yer aldığı gazetede içinde oldukları dönemin

³¹ "Defence of the Realm", **Gloucester Journal**, 8th August 1914, s.7.

³² "Britain at War", **Daily Mirror**, 01 October 1914, p.5.

³³ "The Newer Darwinism", **Birmingham Daily Post**, 15th August 1914, s.4.

³⁴ "What Are We Fighting For?", **Daily Herald**, 10th October 1914, s.7.

³⁵ "Colonial War Contingents", **Gloucester Citizen**, 19th August 1914, s.8.

vatanseverlik gösterilmesi için uygun bir zaman olduğuna yer verilmiştir³⁶. Bu çerçevede çeşitli örgütlerin düzenlemiş olduğu toplantılarda askere alma ve asker sayıları ile ilgili bilgiler kamuoyuyla paylaşılmıştır. Bu bilgilere göre Almanya'nın aktif olarak beş milyon askeri ve bir o kadar da ihtiyat birlikleri olmasına rağmen İngiltere'nin bu sayıyla kıyaslandığında oldukça az sayıda askeri olduğu aktarılmıştır³⁷.

Eylül ayına doğru denizaşırı kolonilerden gönüllü birliklerin cephe alanlarına doğru yola çıktıkları ile ilgili haberlere yer verilmiştir. Bu birliklerin Güney Afrika'daki savaşta görev alan tecrübeli ve yüksek bir ruh ile dolu genç askerlerden oluştuğu bilgisi aktarılmıştır³⁸.

III. İngilizce Basında Çanakkale Deniz Harekâtı

Birinci Dünya Savaşı'nın gidişatı açısından stratejik bir taktik olarak düşünülen Gelibolu Çıkarma Harekâtı ve kara savaşları müttefik devletler için etraflı bir hazırlık aşamasını gerektirmiştir. Fransız ve İngiliz deniz kuvvetlerinin oluşturmuş olduğu donanma gücü sayesinde Çanakkale Boğazı'nın iki yakasındaki muhkem tabyaların saf dışı bırakılması düşünüldüyse de harekâtın gidişatı buna imkân vermemiştir. 1915 yılının Nisan ayından itibaren kara savaşları gündeme gelmiş ve yeni savaş stratejisi esas olarak kolonilerden çağrılan birliklere dayalı bir şekilde yürütülmüştür. Koloniler açısından Çanakkale Cephesi'ne asker gücü gönderme kararının verilmesi her şeyden önce anayasal bir sorumluluktu³⁹. Ancak kolonilerde savaşın gündeme gelmesini sağlayan asıl motivasyon yasal sorumluluklardan ziyade İngiliz Kraliyeti'ne karşı var olan duygusal bağlılıktı. Kamuoyunun savaş konusundaki tavır ve beklentisi söz konusu bağlılığı ortaya koyan en önemli ölçütlerden biriydi.

İrlanda'da yayımlanan *Dublin Daily Express* gazetesinde mart ayının başlarında yer alan bir haber İngiliz donanmasının başarısını ortaya koyu-

³⁶ “The Great National Test”, *Middlesex Chronicle*, 12th September 1914, s.2.

³⁷ “The Call to Arms”, *Middlesex Chronicle*, 12th September 1914, s.3.

³⁸ “Fighting With Great Spirit”, *Daily Mirror*, 18th September 1914, s.3. Bu tarihlerde Karayip Adaları'ndaki kolonilerden İngiltere'ye parasal yardım yapılmaya başlanması kamuoyuyla paylaşılan haberler arasındadır. “Gifts From Overseas”, *Daily Mirror*, 28th August 1914, s.2.

³⁹ Ayşe Candan Kirişçi, *Nation Building and Gallipoli: Representation in Turkish, Australian and New Zealand Literature*, (Unpublished Master Thesis), Boğaziçi University, İstanbul 2011, s.102.

yordu. Buna göre; Bozcaada'dan alınan bilgilere göre Kilit Bahir'de Osmanlı tabyalarının bazılarının tahrip edildiği aktarılmıştır⁴⁰. Çanakkale Cephesi ile ilgili haberlerin temel odak noktasını Almanya oluşturmuştur. Alman subaylarının Gelibolu'nun savunulması için İstanbul'a hareket ettikleri aktarılan bilgiler arasındaydı⁴¹. Öte yandan, "müthiş gelişme" başlığıyla, Almanya'ya ait denizaltıların batırıldığı ve bu bilginin Alman ana karargâhı tarafından da teyit edildiği iddia edilmiştir⁴². Koloni basınında Gelibolu Harekâtının verilmiş şekline bakıldığında son derece iyimser bir dil kullanıldığı görülür. Galler'de yayınlanan bir gazetede Mart'ın sonlarında müttefik donanmasının geri çekilmeye başladığı sırada bile harekâtın bu safhasının başarılı bir şekilde yürütüldüğü aktarılmıştır. Bilgi akışındaki aksamalardan kaynaklanmış olduğu muhtemel olan bu haberde donanmanın tabyaları saf dışı bıraktığı şu aşamadan sonra mayınların temizlenmesi ve İstanbul'a doğru harekete geçileceğine yer verilmiştir⁴³. Benzer şekilde Avustralya basınında da Gelibolu'daki gelişmeler müttefik donanmasının başarıları ekseninde verilmiştir. İngiliz donanmasına ait *Queen Elizabeth* zırhlısının başarılı atışları ve Osmanlı bataryalarının tahrip edilmesi⁴⁴ İngiliz yanlısı bir dille aktarılmıştır⁴⁵. Başka bir haberde de özellikle *Queen Elizabeth* zırhlısının adı ön planda tutularak koalisyon donanmasının Türk savunmasında yarattığı cehennem ateşinin Elias Dağı'ndan gözlemlendiği ifade edilmiştir⁴⁶.

Gelibolu'da müttefik donanmasının başlattığı harekâtın kolonilerdeki basın organlarında verilmesi istisnasız benzer temalarda aktarılmıştır. İrlanda, Galler ve Avustralya basınında olduğu gibi, İskoçya ve Yeni Zelanda'da da aynı başlıklar kullanılarak aktarılmıştır.

İskoçya'da yayınlanan gazetelerde harekâtın ilk günlerinden itibaren ajanslardan gelen haberler vurgulu bir şekilde aktarılmıştır. Zaman zaman propaganda amaçlı bilgiler de içeren bu haberlerden birine göre; İstanbul'da

⁴⁰ "Military Expedition", *Dublin Daily Express*, 4th March 1915, s.3.

⁴¹ "Late War News", *Denbighshire Free Press*, 6th March 1915, s.5.

⁴² "Several German Submarines Sunk", *The Carmarthen Journal and South Wales Weekly Advertiser*, 12 March 1915, s.8.

⁴³ "Sweeping Up the Mines", *South Wales Weekly Post*, 20th March 1915, s.8.

⁴⁴ "Splendid Progress", *Evening News*, 5th March 1915, s.1.

⁴⁵ "Remarkable Shooting", *Darling Downs Gazette*, 9th March 1915, s.5.

⁴⁶ "Fires Over Gallipoli Peninsula", *Cairns Post*, 9th March 1915, s.5; "Magnificent Spectacle", *Examiner*, 9 March 1915, s.5.

genel kamuoyu barış antlaşması yapılması taraftarı olduğu ve Sultan'ın İstanbul'u terk ettiği ve Fransız donanmasının Bolayır'da şiddetli bombardıman başlattığına yer verilmiştir⁴⁷. Benzer bir habere göre ise 5000 Osmanlı askerinin ölmüş olduğu bombardıman sonucunda müttefik donanması boğazda 12 mil ilerlemiş ve Osmanlı Devleti yardım için Bulgaristan'a başvurmuştur⁴⁸. Bu haberden bir gün önce yayınlanan gazetede ise donanmanın sekiz mil ilerlediği ifade edilmiştir⁴⁹. Müttefik donanmasının haftalık ilerleyişinin gün gün verildiği başka bir haberde de Saros Körfeşi'nden başlayarak Çanakkale Boğazı'nın girişine kadar konuşlu Osmanlı bataryalarının tümünün tahrip edildiği ifade edilmiştir⁵⁰. Türk, Alman ve Rus donanmalarının karşılaştırıldığı bir değerlendirme yazısında; Alman donanmasıyla güçlendirilen Türk donanmasının Rusya tarafından Karadeniz'de alt edilemeyeceğine yer verilmiş ve Osmanlı donanmasında yer alan kruvazörlerin sayısı ve tahrip gücü değerlendirilmiştir⁵¹.

Albury Banner and Wodonga Express (NSW : 1896 - 1938), Friday 12 March 1915, page 21

ALARM IN CONSTANTINOPLE.

Increasing alarm is being shown among the people of the German colony in Constantinople, which it is feared is threatened by the warships of the Allies now forcing a way through the Dardanelles. German officers are sending away their families. Many of the women have arrived already in Bucharest, the Rumanian capital. Included amongst them is the wife of General Liman von Sanders, the German organiser of the Turkish army.

The Sofia correspondent of the "Daily Mail" says that the position of foreigners—even Germans—in the Turkish capital is precarious. All gold found in the possession of private individuals and banks is being seized, and there is great fear of massacres. All the approaches to Constantinople are being fortified. According to Reuter's correspondent at Sofia, the defence of the capital has been entrusted to General Liman von Sanders, while Bedri Bey, prefect of police, has been invested with powers equivalent to those of a viceroi. All the

⁴⁷ "Situation Serious at Constantinople", **Aberdeen Evening Express**, 5th March 1915, s.3.

⁴⁸ "Turkish Camps Shelled", **Aberdeen Journal**, 2nd March 1915, s.5.

⁴⁹ "Dardanelles Free for Eight Miles", **Aberdeen Evening Express**, 1st March 1915, s.3

⁵⁰ "Success of Allies Warships at Dardanelles", **Aberdeen Weekly Journal**, 12th March 1915, s.1.

⁵¹ "The Bosphorus", **Aberdeen Journal**, 31st March 1915, s.6.

Çanakkale Deniz Harekâtı ile ilgili haberlerin Yeni Zelanda basınında yer alışı şekline bakıldığında Wellington House tarafından sağlanan bilgi akışının kullanıldığı görülmektedir.

Yeni Zelanda'da faaliyet gösteren *United Press Association* adlı ajansın Çanakkale Harekâtı ile ilgili haberlere kaynaklık ettiği söylenebilir.

Mart ayının başlarından itibaren Yeni Zelanda kamuoyu Çanakkale Harekâtı konusunda bilgilendirilmeye başlamıştır. Tıpkı diğer kolonilerdeki basın organları gibi burada da gelişmeler İngiliz bakış açısıyla aktarılmıştır. 5 Mart tarihinden itibaren Senegal ve Kanada'daki kolonilerden sağlanan birliklerin Gelibolu'ya vardıkları bilgisine yer verilen bir haberde askeri harekâtın genişleyeceği bilgisi paylaşılmıştır⁵². Müttefik donanmasının Türk tabyalarında oluşturduğu ciddi tahribatın yanı sıra, İngiliz ve Fransız birliklerinin İstanbul'u ele geçirmek için kararlı bir mücadele içinde oldukları aktarılmıştır⁵³. Deniz harekâtında donanmanın başlattığı bombardıman haberlerinin yanında Osmanlı ordusunun durumu ile ilgili değerlendirmeler de basında yer almıştır. Esad Paşa'nın komutası altında 100.000 askerin olduğu⁵⁴ ve Edirne ile Dime-toka'daki Osmanlı birliklerinin Çanakkale'ye sevk edildiği aktarılmıştır⁵⁵. Bunun yanı sıra, Alman generallerin yönettiği Osmanlı ordusunun güçlendirildiği ve *Reuters*'ten alınan bilgiye göre 48.000 Osmanlı askerinin boğazın özellikle Asya kıyılarını tahkim ettiği bilgisi aktarılmıştır⁵⁶.

IV. Çanakkale'ye Asker Gönderme Kararının Alınmasında Rol Oynayan Temel Saikler

İngiliz ve Fransız donanmalarının oluşturduğu müttefik filosu 18 Mart 1915 tarihinde Osmanlı bataryalarının savunma atışları karşısında varlık gösteremeyerek Çanakkale Boğazı'ndan geri çekilmeye başlamıştır. Bu gelişmeden sonra, Gelibolu'da bir çıkarma harekâtı planlanmasıyla beraber müttefik ordusunun asker sayısında takviyeye gidilmesi yoluna gidilmiştir. Geniş ölçüde İngiliz ve Fransız dominyonlarından tedarik edilen askeri birliklerin Gelibolu'ya gelmeleri ve sıcak çarpışmalara katılmaları koloni halklarının Çanakkale Cephesi'ni yakından takip etmelerine yol açmıştır.

⁵² "British Military Expedition", *Nelson Evening Mail*, 5th March 1915, s.5.

⁵³ "Bombardment Continued", *Bay of Plenty Times*, 6th March 1915, s.3.

⁵⁴ "Franco-British Military Expedition", *Colonist* 5th March 1915, s.5.

⁵⁵ "Turks Hurrying Troops to Gallipoli", *Wairarapa Daily Times*, 9th March 1915, s.5.

⁵⁶ "Forcing the Straits", *Nothern Advocate*, 5th March 1915, s.5.

İngiliz ordusuna asker gönderme kararı, genel olarak koloni toplumlarının herhangi bir şekilde itiraz seslerini yükseltmedikleri ve geniş bir uzlaşmayla karşıladıkları bir düşünce olmuştur. Mart ayının sonlarından itibaren Avustralya askerlerinin Gelibolu'ya nakledildikleri haberleri basında yer almaya başlamıştır. Mısır üzerinden Gelibolu'ya gönderilen birliklerin Türk tabyalarına saldırı/ilerleme harekâtı için kullanılacağı da aktarılmıştır⁵⁷. Avustralya'nın asker gönderme kararına çeşitli sivil toplum kuruluşları da destek vermiştir. *Australian Friends Peace Boards* adlı kuruluşa başkanlık eden Stanley F. Alley 16 Nisan günü basına verilen demecinde İngiltere'ye bu savaşta destek olmanın önemine değinerek dominyonların İngiltere ile beraber tek ses olmaları gerektiğini aktarmıştır⁵⁸. Öte yandan, Avustralya'daki yardım kuruluşlarınca düzenlenen kampanyalarla alınan ve Çanakkale'deki müttefik askerlerine gönderilen yardımlar için Kraliçe'nin teşekkür mesajı basında geniş yer bulmuştur⁵⁹. Bununla beraber, İngiltere'de geniş katılımlı bir resmi toplantıda Avustralya'dan savaşta tutumundan dolayı sitayişle bahsedildiği aktarılmıştır. Toplantıda; Commonwealth'in her koşulda tahkim edileceği, kötü bir zamanda olunmasına karşın Avustralya'nın bu sınavı başarıyla verdiği ifade edilmiştir⁶⁰. Bu toplantıda ifade edilen çarpıcı bir cümle de; Avustralya'nın tutumunun, coğrafi ayrılıklara rağmen İngiliz ırkının coşkunluğuna hiçbir şeyin engel olamayacağıydı⁶¹. Geçekten de Çanakkale Mezopotamya harekâtlarının masaya yatırılacağı komisyonlarda da Avustralya ve Yeni Zelanda birliklerinin diğer bölgelerden getirilen birliklerle kıyaslanınca cephedeki yararlılıkları bakımından üst düzey işler başardıklarına yer verilmiştir⁶².

Galler bölgesinden Çanakkale'ye gönderilen birlikler 523. Piyade Bölüğünü oluşturmuştur. 162 subay ve 2428 erden oluşan bölük 9 Ağustos 1915 tarihinde Çanakkale'ye gelmiştir. Şiddetli çarpışmalara katılan bu birlik Aralık

⁵⁷ "Troops Landed in Gallipoli Peninsula", **The Evening Telegraph**, 31st March 1915, s.5.

⁵⁸ "Australia and the War Settlement", **Daily Herald**, 26th April 1915, s.3.

⁵⁹ "The Queen Thanks", **The Mercury**, 1st April 1915, s.5; "Gifts From Australia", **Queensland Times**, 1st April 1915, s.5.

⁶⁰ "Australia Honoured", **Goulburn Evening Penny Post**, 30th March 1915, s.5

⁶¹ "Australia's Loyalty", **The Northern Miner**, 31st March 1915, s.5.

⁶² **The Final Report of the Dardanelles Commission (Part II-Conduct of Operations,&c) With Appendix of Documents and Maps, Presented to Parliament by Command of His Majesty**, Published by His Majesty Stationary Office, London 1919, s. 53.

ayında Mısır'a gönderilmiştir⁶³. Çanakkale'deki Gallerli askerlerin durumlarının ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı gazetelerde ölü ve yaralıların isimlerine geniş yer ayrılmıştır. Kahraman olarak nitelenen bu askerlerin Kralın üniformasını giydikleri ve başka gençlerin de bu şerefe ulaşmak için askere yazılmaları istenmiştir⁶⁴.

İç karışıklıklar ve İngiltere'den ayrılma tartışmalarının yaşandığı İrlanda'da I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte mevcut sorunlar rafa kaldırılmış ve İngiliz hükûmetinin seferberlik çağrısına olumlu yanıt verilmiştir. İrlanda esas itibarıyla İngiltere'nin savaş süresince ihtiyaç duyduğu insan gücünü sağlamıştır. 1914 yılından itibaren gönüllülerle birlikte toplanan asker sayısı 150.000'i bulmuştur⁶⁵. İrlanda için oldukça yıkıcı sonuçlar doğuran Çanakkale muharebeleri daha sonraki dönemlerde ulusal bütünlük ve İrlandalılık ruhu için tarihsel bir referans olmuştur⁶⁶. İrlandalı birlikler Çanakkale'de 10. Tümen adıyla muharebe etmişlerdir. 1914 Ağustos'unda oluşturulan bu birlik daha sonra Çanakkale'ye gönderilen birlikler arasındaydı. Eylül 1915 yılının Eylül ayına kadar Gelibolu'da görev yapan birlik Selanik ve Mısır'da da görev üstlenmiştir⁶⁷. İngiliz ve ANZAK birlikleri ile beraber özellikle Suvla Koyu'nda şiddetli çarpışmalara katılan bu birlik yaklaşık olarak 2000 kayıp vermiştir⁶⁸. İrlanda tümeninde savaş sırasında oluşan bağlılık ve duygudaşlık ulusal anlamda daha ileri boyutlara taşınmıştır⁶⁹.

Ağustos ayında Dublin'de üst düzey askeri yetkililerin katıldığı gösterilerde yapılan konuşmalar, İrlanda'nın genel olarak savaşa bakışını ortaya koymaktadır. Kraliyet Piyade Alayı'na (Royal Dublin Fusilier) kumanda eden

⁶³ Simon Macdonald, **53 RD (Welsh) Division, Official Briefing: Intelligence Briefing for the 53rd (Welsh) Infantry Division in Holland**, <https://www.flamesofwar.com/Portals/0/Documents/Briefings/53rd-Welsh-Division.pdf> Erişim tarihi: 23.11.2019. <http://www.flamesofwar.com/Portals/0/Documents/Briefings/53rd-Welsh-Division.pdf> Erişim tarihi: 16.07.2016.

⁶⁴ "God Save the King", **The Aberdare Leader**, 10th July 1915, s.7.

⁶⁵ David Murphy, **Irish Regiments in the World War**, Osprey Publishing, ISBN 978-1-84603-0115-4, (t.y.), s.7.

⁶⁶ Nuala C. Johnson, **Ireland, the Great War and the Geography of Remembrance**, Cambridge University Press, Cambridge 2003, s.45.

⁶⁷ <http://www.longlongtrail.co.uk/army/order-of-battle-of-divisions/10th-irish-division/> Erişim tarihi: 19.07.2016.

⁶⁸ Murphy, **a.g.e.**, s.11.

⁶⁹ Major Bryan Cooper, **The Tenth (Irish) Division in Gallipoli**, Herbert Jenkins Limited, London 1918, s.249.

askerler konuşmalarında İrlanda'nın tehlikeli gelişmelerle karşı karşıya olduğunu ifade etmişlerdir. Askeri bandonun çaldığı ulusal marşlarla milli duyguların yoğun olarak yaşandığı bu gösteride İrlanda ve İngiltere'nin menfaatlerinin örtüştüğü yönünde algı oluşturulmuştur. Savaşın sonucunda yapılacak olan bir anlaşmada İngiltere ve İrlanda kıyılarından en ufak bir parçanın dahi Almanya'ya bırakılmasının kabul edilemeyeceği açıkça ifade edilmiştir. Diğer yandan İrlandalı çocuk ve kadınlara zarar verilmesinin önlenmesi için vatandaşların gönüllü birliklere katılımları istenmiştir⁷⁰. Aynı zamanda Albay Browning komutasındaki birlikler Dublin sokaklarında bando eşliğinde yürütülerek halkın savaş konusundaki desteği sağlanmaya çalışılmış ve çalınan marşlarda da kadın ve çocukların güvenliği gösterinin ana temasını oluşturmuştur⁷¹.

Haziran ayında İngiltere Savaş Bakanı Llyod George'un basına verdiği demeç İskoç basınında da yer bulmuştur. Buna göre; savaş nedeniyle zorunlu askerlik konusunun gündeme gelmesi durumunda kolonilerden herhangi bir itiraz gelmeyeceği, Fransız İhtilali ve geçmişteki bazı savaşlardan örnekler verilerek açıklanmıştır. Özgürlük ve bağımsızlık için bu kararın alınmasının zorunluluk mesabesinde olduğu ifade edilmiştir⁷².

Gelibolu'daki kara muharebeleri sonucunda verilen ağır kayıpların yol açtığı feci tablo İskoçya kamuoyunda kahramanlık ve milli gurur kaynağı şeklinde değerlendirilmiştir. Çarpışmalarda yaralanan İskoçyalı askerler, vermiş oldukları röportajlarda Osmanlı Ordusuna karşı savaşan müttefik ordu içerisinde görevini en iyi yapanların İskoç birlikleri olduğunu aktarmışlardır. Temmuz ayı boyunca verilen ağır kayıplara rağmen İskoç birliğinin moral olarak iyi durumda olduğu bildirilmiştir⁷³. Daha önce Seddülbahir ve Kilitbahir gibi yerlerin adını dahi bilmeyen İskoç toplumunun Çanakkale Cephesi'nin bedelini pahalıya ödediğini içeren bir haberde ise daha önceki dönemlerde olduğu gibi, İngiltere'nin asker talebine en kısa sürede olumlu yanıt veren İskoç halkının Çanakkale'de verilen kayıpların derin üzüntüsünü kalplerinde taşıdığı ifade edilmiştir⁷⁴. Öte yandan, İrlanda'da olduğu gibi, kamuoyunun savaş konusundaki desteğini arttırmak ve seferberliğe katılmayı teşvik etmek için İskoçya'da da ordu birliklerinin katıldığı müzikli gösteriler

⁷⁰ "Meeting at Howth, Inspiring Speeches", **Dublin Daily Express**, 3th August 1915, s.7.

⁷¹ "Recruiting March Through Dublin", **Dublin Daily Express**, 3th August 1915, s.7.

⁷² "Government's Responsibility", **Edinburg Evening News**, 4th June 1915, s.7.

⁷³ "Scottish Soldiers at the Dardanelles", **The Scotsman**, 30th July 1915, s.6.

⁷⁴ "Further Important News", **The Scotsman**, 8th July 1915, s.6.

yapılmıştır. Kraliyete bağlı 6. İskoç Taburu'na komuta eden Albay Eyre Turnbull başkanlığında düzenlenen gösteride de benzerlerinde olduğu gibi milli duygulara hitap edilmiştir⁷⁵.

**MESSAGE FROM THE KING.
IMPERISHABLE DEEDS OF
VALOUR**

LONDON, September 8

The King, in acknowledging the British Association's resolution of loyalty, wrote:—

“The outburst of loyalty which the Association witnessed on its visits to Australia, Canada, and South Africa has been gloriously demonstrated by imperishable deeds on the heights of Gallipoli, in the trenches of Flanders, and on the waterless plains of South Africa.”

The King, in gratefully accepting the Association's resolution, says that he will do his utmost to bring the war to a final victory. He deeply appreciates the valuable services rendered to that end by men of science.

NEW SPIRIT OF LOYALTY.

EMPIRE DAY IN SYDNEY.

SELF-DENIAL AND DEVOTION.

YOUNG NATION'S GLORY.

(Received May 24, 9.16 p.m.)

SYDNEY, May 24.

The celebration of Empire Day was marked by unwonted enthusiasm. A public holiday was observed and the weather was fine. Instead of the usual latent loyalty, speakers at school and other demonstrations echoed the prevalent war spirit and the national pride in the Dardanelles fighting. Many churches held early morning intercessory services. The

Avustralya ile birlikte Gelibolu'da ANZAC (Australian and New Zealand Army Corps) adlı birliği oluşturan Yeni Zelanda'yı harekete geçiren temel gerekçeler aynı şekilde Kraliyete bağlılık ve kolonilerin ana vatana karşı taşındıkları sorumluluk olmuştur. Savaşın en şiddetli biçimde devam ettiği sıralarda servis edilen haberlere bakıldığında bu durum en iyi şekilde ortaya çıkmaktadır. İngiliz Kraliyeti tarafından yapılan açıklamaya göre; yaşanan son gelişmelerin “İngiliz Kraliyet Akdi” ne kolonilerin bağlılığının takdir edildiği bilgisi gazetelerde geniş bir yer bulmuştur⁷⁶. Diğer taraftan koloni birliklerinin Çanakkale'de kara muharebelerinde ve siper savaşlarında gösterdikleri gayretlerin yüceltilmesini içeren Kraliyet mesajı Yeni Zelanda'da büyük bir heyecan yaratmıştır⁷⁷. Sidney'deki İmparatorluk Günü kutlamalarında Gelibolu Harekâtının yeni bir ruh yarattığı ifade edilmiş ve bu yeni ruh sayesinde koloni toplumlarının birliktelik bağlarının güçleneceği savunulmuştur⁷⁸. Bunun yanı sıra Çanakkale Muharebelerinin Yeni Zelanda'daki etkilerinde

⁷⁵ “The Recruiting Campaign in Edinburgh”, *The Scotsman*, 26th July 1915, s.11.

⁷⁶ “The King's Gratitude”, *Evening Post*, 9th September 1915, s.7.

⁷⁷ “Imperishable Deeds on Heights of Gallipoli”, *New Zealand Herald*, 10th September 1915, s.8.

⁷⁸ “New Spirit of Loyalty”, *New Zealand Herald*, 25th Mayıs 1915, s.8.

önemli olan bir nokta da, çarpışmalarda gösterilen özverinin bir kahramanlık hikâyesine dönüştürülmesidir. Çanakkale'de görev alan bir topçu subayının gönderdiği mesaja göre; Yeni Zelandalı birlikler biraz daha eğitilmiş olmaları halinde dünya ölçeğinde önemli bir savaş gücü olabilecekleri aktarılmıştır⁷⁹. Mesajda dikkat çeken önemli bir ayrıntı da ANZAC birliklerinin Çanakkale'deki fedakârlıklarından sonra koloni toplumlarının İngiliz Kraliyeti'ne olan sadakatinin yalanlanmasının imkânsızlığının ifade edilmiş olmasıdır⁸⁰.

V. Savaş, Yıkım ve Ulusal Kimliklerin Güçlenmesi

1915 yılının Mart ayında başlayan deniz harekâtı ve 24 Nisan çıkarmasıyla şiddetli çarpışmalara sahne olan kara savaşlarından sonra, sonbahar mevsimiyle beraber Çanakkale Cephesi'nin sonucunu belirleyen bir safhaya geçilmiştir. Kasım ve Aralık aylarında geri çekilme kararının ardından müttefiklerin Gelibolu'yu tahliye etmeye başlamaları müttefik devletlerin kamuoylarında ve koloni toplumlarında çelişik duyguların yaşanmasına yol açmıştır. Bir yandan tahliye işleminin hızlı ve kayıpsız bir şekilde sonuçlanması, diğer yandan savaş sırasında verilen büyük kayıpların yaşattığı yıkım duygusu özellikle koloni toplumlarının ulusal aidiyet bağlarını güçlendirmiştir⁸¹. Çanakkale'de yenilginin kesinleştiği günlerde İngiltere Başbakanı Asquith, Avam Kamarasında yaptığı konuşmada bu konuya dikkat çekerek alınan yenilgiye rağmen bu trajedinin İngiltere ile dominyonları arasında iş birliği ortaya koyduğunu ifade etmiştir⁸². Aynı haberin verildiği gazetede, bu savaşı yazacak olan tarihçilerin Suvla ve ANZAC isimlerine ayrı bir yer verecekleri ve sergilenen fedakârlıkların Commonwealth'i daha da güçlendireceği aktarılmıştır⁸³. Benzer bir değerlendirme, Çanakkale Harekâtı ile ilgili toplanan araştırma komisyonunda dillendirilmiştir. Komisyona yansıyan bilgilere göre Avustralya'dan gelen birliklerin cephenin özellikle doğu kısmındaki üstün savaş kabiliyetleri tazimkar cümlelerle ifade edilmiştir⁸⁴.

⁷⁹ “Need for Discipline”, *Evening Post*, 25th August 1915, s.8.

⁸⁰ “How the War Makes Men”, *Evening Post*, 18th September 1915, s.13.

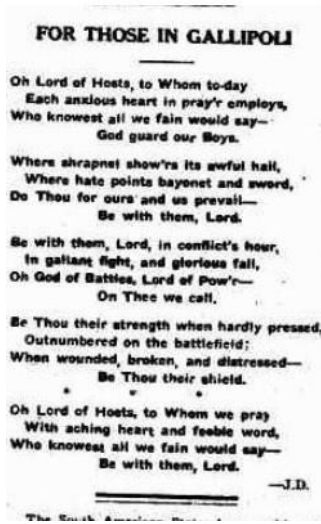
⁸¹ Bk. Resul Babaoğlu, “Savaş ve İnsan: Avustralya ve Yeni Zelanda Basınında Çanakkale Muharebelerinden İnsan Manzaraları”, **100. Yılında Çanakkale Savaşları Uluslararası Kongresi 21-24 Mayıs 2015, Çanakkale**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2017, ss. 731-773.

⁸² “The Premier’s Speech”, *Dublin Daily Express*, 3th November 1915, s.4.

⁸³ “The Premier’s Speech”, *Dublin Daily Express*, 3th November 1915, s.4.

⁸⁴ **Dardanelles Commission, First Report: Presented to Parliament by Command of His Majesty**, Published By His Majesty’s Stationary Office, London 1917, s. 19.

Sözü edilen yıkım İskoç basınında zaman zaman ulusal onur meselesi şeklinde değerlendirilmiştir⁸⁵. Cephede verilen kayıplar, Avustralya basınında da ulusal övünç konusu haline getirilmiştir. Cepheye gönderilen gençlerin kanları, bedenleri ve geride bıraktıkları eş ve annelerinin duyduğu acının Avustralya ulusu için silinmeyecek bir değerde olduğu ifade edilmiştir⁸⁶. Denilebilir ki, Çanakkale Cephesi'nde yaşanan trajedinin toplumsal anlamda en büyük etkileri Avustralya ve Yeni Zelanda'da yaşanmıştır. Bu durum geniş ölçüde ANZAC birliğinin vermiş olduğu devasa kayıplarla ilgili bir durumdur. Özellikle cephede hayatını kaybeden askerlerin özgeçmişlerinin gazetelerde boy boy verilmesiyle birlikte kamuoyunda hüznün ve ulusal bütünlükle ilgili yoğun duygular oluşmaya başlamıştır. Bu duygu birikimi bazen gazetelerde yer alan şiirlerle açığa çıkmıştır⁸⁷. Bunun yanı sıra, Edward H. Tyrell tarafından bestelenen "Heroes of Gallipoli" ve Dr. Hiddings tarafından bestelenen "For Those in Gallipoli"⁸⁸ adlı şarkıların geniş yankı uyandırmış olduğu ifade edilmiştir⁸⁹.

Basında yer alan ilginç bir değerlendirmeye göre; her ne kadar İngiltere'nin yanlış savaş politikasının kolonilerde huzursuzluğa yol açtığı iddia edilmişse de bunun Avustralya için asla söz konusu olmadığı ve cephede verilen kayıplardan dolayı Avustralya toplumunun herhangi bir kızgınlık içerisinde olmadığı iddia edilmiştir. Ayrıca, Avustralya'nın savaştaki disiplin ve fedakârlığının ulusal bütünlük konusunda oldukça değerli bir nokta olduğu vurgulanmıştır⁹⁰. Öte yandan, Çanakkale Cephesi, Avustralya'da siyasi anlaşmazlıkların, sosyal ve dini farklılıkların bir kenara bırakılması gerektiği ve ulusal bütünlüğün sağlanması için

⁸⁵ "Edinburg Tramwaymen at the Dardanelles", **The Scotsman**, 8th November 1915, s.5.

⁸⁶ "Gallipoli Pessimism", **Dubbo Dispatch and Wellington Independent**, 22nd October 1915, s.7.

⁸⁷ "Son of Gallipoli", **The Sun**, 31st October 1915, s.17.

⁸⁸ "For Those in Gallipoli", **Nepean Times**, 9th October 1915, s.3.

⁸⁹ "Heroes of Gallipoli", **The Catholic Press**, 4th November 1915, s.29.

⁹⁰ "Our Losses in Gallipoli", **The sun**, 6th November 1915, s.4.

bir fırsat yarattığı da üzerinde durulan konular arasındadır⁹¹. Avustralyalı mimar Henry Budden'in birçok politikacının aksine Çanakkale'ye giderek oradaki askerlere moral vermesinin bir vatanseverlik örneği olarak sunulduğu haber, Gelibolu'daki muharebelerin ifade ettiği anlamı ortaya koymaktadır⁹². Zaman zaman cepheden gönderilen mektupların içeriğine yer verilen gazetelerde Avustralyalı erkeklerin askere yazılmaları için özel mesajlar seçilmiştir. Bunlardan birine göre; Les Humphries adlı bir askerın amcasına yazmış olduğu mektupta, şu anda asla Avustralya'da olmak istemediğini ve Avustralya'da bulunanların da kardeşlerinin savaşıp öldüğü topraklara gelmeleri gerektiğini istemiştir⁹³. İngiltere Kralının ANZAC birliğinin cesurca savaşarak Britanya için büyük bir fedakârlıkta bulunduğunu içeren mesajının yayınlanması Avustralya basınında geniş yer bulmuştur⁹⁴.

Müttefik kuvvetlerin Çanakkale'den geri çekilmesinden sonra İngiltere Savaş Bakanlığı tarafından yapılan teklif üzerine savaşa katılan birliklere madalya verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda Galler birliklerine madalya verilmesi gazetelere yansımış ve Gallerli askerlerinin kahraman olarak nitelenmesi sağlanmıştır⁹⁵. Esas olarak Britanya'yı oluşturan diğer parçalar gibi Galler'deki, kamuoyunu savaş konusunda motive eden en önemli unsur Kraliyete karşı duyulan bağlılıktı. Ağustos ayında gazetelere yansıyan bir habere göre; Wellington Kışlası'ndan yola çıkan Gallerli birlikleri Buckingham Sarayı'nda Kraliyet üyeleri karşılaşmış ve burada yapılan seremonide Kraliyet sancağı teslim alınmıştır. Bir gurur kaynağı şeklinde yorumlanan bu olayın Galler kamuoyunda olumlu etkileri olmuştur⁹⁶. Öte yandan Exeter'deki hastaneyi ziyaret eden İngiliz Kraliyet üyelerinin Gallerli askerlerle yakından ilgilenmeleri ve Gallerli askerlerin Çanakkale'de göstermiş oldukları kahramanlıktan övgüyle bahsedilmiştir⁹⁷. Drill Hall'da verilen bir konserde yapılan konuşmalarda Gallerli askerlerin Çanakkale'deki kahramanlıklarından

⁹¹ "Unity of Nation Essential", **The North Western Advocate**, 2nd December 1915, s.1.

⁹² "Practical Patriotism", **Construction and Local Government Journal**, 25th October 1915, s.5.

⁹³ "Australia or Gallipoli", **The Richmond River Express**, 26th October 1915, s.2.

⁹⁴ "King and Australia", **National Advocate**, 9th December 1915, s.2.

⁹⁵ "Gallipoli Heroes", **Llangollen Advertiser Denbighshire Merionethshire and North Wales Journal**, 4th October 1915, s.2.

⁹⁶ "King and the Welsh Guards", **The Herald**, 6th August 1915, s.10.

⁹⁷ "Praised By the King", **Herald of Wales and Monmouthshire Recorder**, 2nd October 1915, s.6.

söz edilmiştir. Gallerli askerlerden aktarılan sözlere göre; Alman askerlerinin Gallerli kadın ve çocukları öldürmelerine asla izin verilmeyeceği ifade edilmiştir. Savaş boyunca sürdürülen propagandadan izler taşıyan bu sözler Galler halkının savaş konusundaki duyarlılığını biçimlendirmiştir⁹⁸.

İngiltere’de Çanakkale yenilgisi ile ilgili yapılan konferanslarda çoğu zaman askerlerin göstermiş oldukları kahramanlıklardan söz edilmiştir. Central Hall’da yapılan bu konferanslardan birinde Hristiyanlık konusunda bazı açıklamalarda bulunulmuştur. Buna açıklamalarda; yaşanan trajediye rağmen inanç konusunda önemli bir avantaj elde edildiği anlatılmıştır.

Galler özelinden bakıldığında, Çanakkale’deki ağır kayıplara rağmen, kamuoyunda isyankâr çıkışlar gözlenmediği gibi, savaş süresince gösterilen fedakârlıklar İmparatorluk kıyıları ve ticaret yollarının güvenliği için elzem görülmüş, ayrıca ulusal güvenlik açısından da hayati önemde olduğu şeklinde değerlendirilmiştir⁹⁹.

⁹⁸ “Speeches from the Back of the Front”, **Pioneer**, 26th February 1916, s.1.

⁹⁹ “Why are We Fighting”, **The Brecon County Times Neath Gazette**, 16th December 1915, s.8.

SONUÇ

Müttefik Devletler, Çanakkale Cephesi'nin özellikle kara savaşları safhasını kolonilerden getirttikleri askerlerle yürütmüşlerdir. Bu çalışmada üzerinde durulduğu şekliyle, İngiltere'nin sahip olduğu kolonilerden özellikle İngilizce konuşulan kısımları araştırmaya konu edilmiş ve büyük çaplı bir trajediye yol açmış olan Çanakkale Muharebelerinin bu toplumlar üzerindeki etkileri üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Hemen belirtmeli ki, I. Dünya Savaşı'nın başlarında propaganda amaçlı kurulmuş olan Wellington House tarafından yürütülmüş olan çalışmaların koloniler üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. Savaşın başlarında İngiltere'de görülen savaş karşıtı hareketlerin çok küçük etkiler dışında yansımalarının olmadığı kolonilerde halkın ve devlet yetkililerinin savaşa katılmak konusunda derin şüpheleri olmamıştır. Aksine, İngiliz Kraliyeti'nin savaş sırasında ihtiyaç duyduğu askeri birliklerin gönderilmesi konusunda büyük bir sorumluluk duygusuyla hareket edilmiştir. Bunda, I. Dünya Savaşı'nın başlarında İngiliz yetkililerin yürütmüş oldukları propaganda faaliyetleri kadar İngiltere'ye karşı duyulan sadakat hisleri ve kader ortaklığı da etkili olmuştur.

Çanakkale Cephesi'nde İngiliz koloni birliklerinin fedakârlığını aktaran basın organları karşı karşıya olunan tehlikenin kendileri açısından da geçerliliğinin bilincinde olmuşlardır. Öte yandan Almanya'nın I. Dünya Savaşı'nda başarılı olması durumunda koloni yönetimlerinin el değiştireceği ve kendilerini oldukça kötü bir geleceğin beklediği düşüncesi hâkim olmuştur. Öte yandan, cepheye verilen ağır kayıpların ve cephe gerisinde ise ailelerin parçalanması gibi dramatik tablonun koloni toplumları için ulusal birlik ve toplumsal dayanışmayı arttırdığı söylenebilir. İngiliz Kraliyeti'ne karşı ortaya konulan bu sadakat örneğinden memnuniyet duyulmuş ve bu iş birliğinin gelecekte de sürdürülmesi istenmiştir.

Almanya'nın başını çektiği İttifak Grubuna karşı savaşılmasından kaynaklandığı muhtemel olan bir gerçek de İngiltere'nin propaganda araçları arasında Hristiyanlık unsuruna rastlanmamış olmasıdır. Bu durum koloniler açısından da geçerlidir. Ancak çalışmamızın ortaya koymuş olduğu en önemli sonuç; Çanakkale Cephesi'nin yol açtığı yıkım ve trajediler beraberinde toplumsal bir bilinçlenmeyi getirmiş ve kolonilerin her açıdan İngiltere ile kurmuş oldukları tarihsel duygudaşlık durumu yerini toplum olma aşamasına bırakmıştır.

KAYNAKÇA

Yayımlanmış Arşiv Kayıtları

Dardanelles Commission, First Report: Presented to Parliament by Command of His Majesty, Published By His Majesty's Stationary Office, London 1917.

The Final Report of the Dardanelles Commission (Part II-Conduct of Operations,&c) With Appendix of Documents and Maps, Presented to Parliament by Command of His Majesty, Published by His Majesty Stationary Office, London 1919.

Kitap ve Makaleler

Armitage, David, **The Ideological Origins of the British Empire**, Cambridge University Press, Cambridge 2004.

Avşar, Servet, **Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz Propagandası**, Kim Yayınları, Ankara 2004.

Babaoğlu, Resul, "Savaş ve İnsan: Avustralya ve Yeni Zelanda Basınında Çanakkale Muharebelerinden İnsan Manzaraları", **100. Yılında Çanakkale Savaşları Uluslararası Kongresi, 21-24 Mayıs 2015, Çanakkale**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2017, ss.731-773.

Barnard, H. Clive, **The Expansion of the Anglo-Saxon Nations, A Short History of the British Empire and the United States**, A.&C. Black LTD, London 1920.

Berridge, G. R. -Alan James, **A Dictionary of Diplomacy**, Palgrave&Macmillan, New York 2003.

Constantine, Stephen, **The Making of British Colonial Development Policy 1914-1940**, Frank Class, London 2005.

Cooper, Major Bryan, **The Tenth (Irish) Division in Gallipoli**, Herbert Jenkins Limited, London 1918.

Egerton, Hugh Edward, M.A., **A Short History of the British Colonial Policy**, Methuen&CO. London (t.y.).

F.R.P.S., Percy R. Salmon, **The Story of Our Empire**, The Riverside Press Limited, Edinburg 1920.

Firth, C.H. “The British Empire”, **Scottish Historical Review**, Vol. 15, (1918), ss.185-189. Gillingham, John, “The Beginings of English Emperyalism”, **Journal of Historical Sociology**, Vol. 5, (1992), ss.392-409.

Goodlad, Graham D., **British Foreign and Imperial Policy, 1865-1919**, Routledge, London&New York 2005.

Hurst, Sir Cecil J.B., “The British Empire as a Political Unit”, içinde, **Great Britain and the Dominions**, University of Chicago Press, Chicago&Illionis 1928.

James, J.C.H., “Modes of Legislation in the British Colonies: Western Australia”, **Journal of Society of Comparative Legislation**, Vol. 1, No. 1 (Mar., 1899), ss.70-74.

Jenkinson, Jacqueline, “All in the Same Uniform? The Participation of Black Colonial Residents in the British Armed Forces in the First World War”, **The Journal of Imperial and Commonwealth History**, Vol. 40, No. 2, (2012), ss.207-230.

Johnson, Nuala C., **Ireland, the Great War and the Geography of Remembrance**, Cambridge University Press, Cambridge 2003.

Kirişçi, Ayşe Candan, **Nation Building and Gallipoli: Representation in Turkish, Australian and New Zealand Literature**, (Unpublished Master Thesis), Boğaziçi University, İstanbul 2011.

Macdonald Simon, **53 RD (Welsh) Division, Official Briefing: Intelligence Briefing for the 53rd (Welsh) Infantry Division in Holland**, <https://www.flamesofwar.com/Portals/0/Documents/Briefings/53rd-Welsh-Division.pdf> Erişim tarihi: 23.11.2019.

Murphy, David, **Irish Regiments in the World War**, Osprey Publishing (y.y.), (t.y.). Naithani, Sadhana, **The Story-Time of the British Empire, Colonial and Postcolonial Folkloristics**, University Press of Missisipi, Jackson 2010.

O’shaughnessy, Nicholas, “Persuasion, Mtyh and Propaganda”, **Journal of Poltical Marketing**, Vol. 3, No. 3, (2004) ss. 87-103.

Putnis, Peter & Kerry McCallum, “Reuters, Propaganda-Inspired News, and the Australian Press During the First World War”, **Media History**, Vol. 19, No. 3, (2013), ss. 284-304.

Reeves, Nicholas, "Film Propaganda and Its Audience: The Example of Britain's Official Films During the First World War", **Journal of Contemporary History**, Vol. 18, No. 3, (Jul., 1983), ss.463-494.

Slanders, M.L., "Wellington House and British Propaganda During the First World War", **The Historical Journal**, Vol. 18, No. 1 (Mar., 1975), ss. 119-146.

Slanders, M.L., **Official British Propaganda in Allied and Neutral Countries During the First World War With Special Reference to Organisation and Methods**, M.Phil. thesis, London 1972.

Squires, James Duane, **British Propaganda at Home and in the United States From 1914 to 1917**, Cambridge 1935.

Whitehead, Clive, "The Concept of British Education Policy in te Colonies 1850-1960", **Journal of Educational Administration and History**, Vol. 39, No. 2, (2007), s.161- 173.

Wimnett, W.E., **British Colonial Empire**, George Allen&Unwin Ltd, London 1949.

Williamson, J.A., **The Life and Growth of the British Empire**, Clarendon Press, Oxford 1940.

Gazete Haberleri

"Several German Submarines Sunk", **The Carmarthen Journal and South Wales Weekly Advertiser**, 12th March 1915.

"Situation Serious at Constantinople", **Aberdeen Evening Express**", 5th March 1915. "Dardanelles Free for Eight Miles", **Aberdeen Evening Express**", 1st March 1915.

"Succes of Alies Warships at Dardanelles", **Aberdeen Weekly Journal**, 12th March 1915.

"Turks Hurrying Troops to Gallipoli", **Wairarapa Daily Times**, 9th March 1915.

"Troops Landed in Gallipoli Peninsula", **The Evening Telegraphe**, 31st March 1915.

"Australia and the War Settlement", **Daily Herald**, 26th April 1915.

“The Queen Thanks”, **The Mercury**, 1st April 1915.

“Gifts From Australia”, **Queensland Times**, 1st April 1915.

“Meeting at Howth, Inspiring Speeches”, **Dublin Daily Express**, 3th August 1915.

“Imperishable Deeds on Heights of Gallipoli”, **New Zealand Herald**, 10th September 1915. “New Spirit of Loyalty”, **New Zealand Herald**, 25th May 1915.

“Edinburg Tramwaymen at the Dardanelles”, **The Scotsman**, 8th November 1915.

“Gallipoli Pessimism”, **Dubbo Dispatch and Wellington Independent**, 22nd October 1915.

“Unity of Nation Essential”, **The North Western Advocate**, 2nd December 1915.

“Practical Patriotism”, **Construction and Local Government Journal**, 25th October 1915.

“Gallipoli Heroes”, **Llangollen Advertiser Denbighshire Merionethshire and North Wales Journal**, 4th October 1915.

“Praised By the King”, **Herald of Wales and Monmouthshire Recorder**, 2nd October 1915.

“Why are We Fighting”, **The Brecon County Times Neath Gazette**, 16th December 1915.

“The Recruiting Campaign in Edinburgh”, **The Scotsman**, 26th July 1915.

“Scottish Soldiers at the Dardanelles”, **The Scotsman**, 30th July 1915.

“Defence of the Realm”, **Gloucester Journal**, 8th August 1914.

“The Newer Darwinism”, **Birmingham Daily Post**, 15th August 1914.

“Colonial War Contingents”, **Gloucester Citizen**, 19th August 1914.

“The Great National Test”, **Middlesex Chronicle**, 12nd September 1914.

“The Call to Arms”, **Middlesex Chronicle**, 12nd September 1914.

“Fighting With Great Spirit”, **Daily Mirror**, 18th September 1914.

“Gifts From Overseas”, **Daily Mirror**, 28th August 1914.

- “Britain at War”, **Daily Mirror**, 1st October 1914.
- “What Are We Fighting For?”, **Daily Herald**, 10th October 1914.
- “Turkish Camps Shelled”, **Aberdeen Journal**, 2nd March 1915.
- “Military Expedition”, **Dublin Daily Express**, 4th March 1915.
- “Splendid Progress”, **Evening News**, 5th March 1915.
- “British Military Expedition”, **Nelson Evening Mail**, 5th March 1915.
- “Franco-British Military Expedition”, **Colonist** 5th March 1915.
- “Forcing the Straits”, **Nothern Advocate**, 5th March 1915.
- “Late War News”, **Denbighshire Free Press**, 6th March 1915.
- “Bombardment Continued”, **Bay of Plenty Times**, 6th March 1915.
- “Remarkable Shooting”, **Darling Downs Gazette**, 9th March 1915.
- “Fires Over Gallipoli Peninsula”, **Cairns Post**, 9th March 1915.
- “Magnificent Spectacle”, **Examiner**, 9th March 1915.
- “Sweeping Up the Mines”, **South Wales Weekly Post**, 20th March 1915.
- “Australia Honoured”, **Goulburn Evening Penny Post**, 30th March 1915.
- “The Bosphorus”, **Aberdeen Journal**, 31st March 1915.
- “Australia’s Loyalty”, **The Northern Miner**, 31st March 1915.
- “Government’s Responsibility”, **Edinburg Evening News**, 4th June 1915.
- “Further Important News”, **The Scotsman**, 8th July 1915.
- “God Save the King”, **The Aberdare Leader**, 10th July 1915.
- “King and the Welsh Guards”, **The Herald**, 6th August 1915.
- “Need for Discipline”, **Evening Post**, 25th August 1915.
- “The King’s Gratitude”, **Evening Post**, 9th September 1915.
- “How the War Makes Men”, **Evening Post**, 18th September 1915.
- “For Those in Gallipoli”, **Nepean Times**, 9th October 1915.
- “Son of Gallipoli”, **The Sun**, 31st October 1915.
- “The Premier’s Speech”, **Dublin Daily Express**, 3th November 1915.

- “The Premier’s Speech”, **Dublin Daily Express**, 3th November 1915.
- “Heroes of Gallipoli”, **The Catholic Press**, 4th November 1915.
- “Our Losses in Gallipoli”, **The sun**, 6th November 1915.
- “King and Australia”, **National Advocate**, 9th December 1915.
- “Speeches from the Back of the Front”, **Pioner**, 26th February 1916.
- “Recruiting March Through Dublin”, **Dublin Daily Express**, 3th August 1915.
- “Australia or Gallipoli”, **The Richmond River Express**, 26th October 1915.

